

Za vaši a naši svobodu

Protesty proti srpnové okupaci Československa: BLR, MLR, NDR, PLR a SSSR

Svoboda je přirozená, ale vůbec ne samozřejmá hodnota. Zdaleka ne každý má to štěstí žít ve svobodné zemi. Tím větší uznání zasluží lidé, kteří usilují o svobodu, ačkoli jim v tom brání tyranský režim. Zvláště pak, když s vědomím velkého osobního rizika brání svobodu jiného národa.

V srpnu 1968 nebyla žádná země na východ od železné opony svobodná. Ale v Československu sílilo občanské hnutí, které usilovalo o plnou svobodu a demokracii. Když v Moskvě usoudili, že domácí komunisté situaci nezvládnou, rozhodli o invazi armád Varšavské smlouvy. Ne všichni však s ní souhlasili. A ti nejstatečnější se i ozvali.

Někteří lidé z tehdejšího Sovětského svazu, Polské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Bulharské lidové republiky a Maďarské lidové republiky nemlčeli. Tato výstava je poctou těmto přirozeným, leč nesamozřejmým obráncům svobody. Chci jim za nás všechny říci jedno prosté slovo – děkujeme!

Freedom is a natural value, but by no means a matter-of-course. And it's true that not everyone is lucky enough to live in a free country. All the greater credit is due to those who struggle for freedom, while facing a tyrannical regime. Particularly so, if they defend the freedom of another nation, being well aware of their own great personal risks.

In August 1968, none of the countries east of the Iron Curtain was free. But a civic movement campaigning for full freedom and democracy was growing stronger in Czechoslovakia. When the leaders in Moscow realized that the local communists could no longer manage the situation, they decided for an invasion by the Warsaw Treaty armies. But not everyone agreed. And the bravest ones raised their voices.

There were some people in the then Soviet Union, People's Republic of Poland, German Democratic Republic, People's Republic of Bulgaria and Hungarian People's Republic who did not keep silent. This exhibition is a homage to those who defended freedom quite naturally, never taking it for granted. Speaking on behalf of all of us, I would like to tell them just one simple word: Thanks!

Předseda vlády / Prime Minister of the Czech Republic
Mirek Topolánek

Za vaši a naši svobodu

Protesty proti srpnové okupaci Československa: BLR, MLR, NDR, PLR a SSSR

Invaze do Československa 21. srpna 1968 představovala největší vojenské manévry v Evropě od druhé světové války. Rozhodnutí sovětského vedení a jeho čtyř satelitů násilně potlačit Pražské jaro se setkala takřka s jednímyslným odporem domácí veřejnosti, která vystoupila na podporu zatčených československých představitelů. Dne 23. srpna 1968 popsal první tajemník PSDS Władysław Gomułka situaci v okupované zemi jednoznačně: „Vyhráli jsem vojensky, ale politicky jsme byli zcela poraženi.“

Srpnová intervence měla obrovský ohlas po celém světě. V jejím důsledku bylo rozštěpeno komunistické hnutí a zásadně diskreditovány ideje komunismu. V řadě světových metropolí se konaly veřejné manifestace na podporu Pražského jara a invaze do Československa se stala předmětem jednání Rady bezpečnosti OSN. Odpor většiny československé veřejnosti se Kremlu podařilo za pomoci staronového vedení KSČ pacifikovat až na počátku sedmdesátých let. V Československu zůstaly dvaadvacet let okupační sovětské jednotky, které definitivně odešly v červnu 1991.

Pražské jaro a jeho násilné potlačení mělo také velký ohlas ve státech, jejichž jednotky se na invazi přímo podílely. Archivní dokumenty a vzpomínky pamětníků dokládají různé formy aktivního odporu. Nejsilnější byl v NDR a Polsku, kde jsou doloženy stovky případů protestních pouličních shromáždění, rozšiřování letáků či malování nápisů na veřejných místech. Ve všech zemích „varšavské pětky“ se našli jednotlivci, kteří otevřeně manifestovali svůj odmítavý postoj. Řada z nich neváhala vsadit svoji svobodu a zaplatila pobytem ve vězení, nuceným „lčením“ v psychiatrických klinikách, vyhnanstvím či odchodem do exilu. Ryszard Siwiec a Sándor Bauer obětovali – obdobně jako Jan Palach – dokonce svůj život. Nesouhlas se srpnovou okupací přivedl řadu lidí k opozici vůči komunistickému režimu a stal se východiskem pro spolupráci disidentských skupin ve východním bloku.

1. Konstantin Babickij (1929–1993)
2. Taťána Bajevová (nar. 1947)
3. Larisa Bogorazová (1929–2004)
4. Vadim Delone (1947–1983)
5. Vladimír Dremļjuga (nar. 1940)
6. Viktor Fajnberg (nar. 1931)
7. Pavel Litvinov (nar. 1940)
8. Natalie Gorbaněvská (nar. 1936)
9. Anatolij Marčenko (1938–1986)
10. Kornel Morawiecki
11. Teresa Stodolniak (Ordyłowska)
12. Bernd Eisenfeld (nar. 1941)
13. Franziska Groszer (nar. 1945)
14. Toni Krahl (nar. 1949)
15. Ágnes Heller (nar. 1929)
16. György Márkus (nar. 1934)
17. Eduard Genov (nar. 1946)
18. Georgi Zarkin (1940–1977)

Za vaši a naši svobodu

Protesty proti srpnové okupaci Československa: BLR, MLR, NDR, PLR a SSSR

Pod záštitou předsedy vlády České republiky Mírka Topolánka připravili Úřad vlády ČR a Ústav pro studium totalitních režimů

Autor koncepce a editor výstavy: PhDr. Petr Blažek, Ph.D.
Autoři textů: Mgr. Jan Adamec, PhDr. Petr Blažek, Ph.D., Bc. Adam Hradílek, PhDr. Ivana Skálová, PhDr. Tomáš Vilímeček

Grafická koncepce a realizace: Jerome s.r.o.

Poděkování: Mgr. Milan Bárta, Přemysl Fialka, Jiří Gruntorád, Štěpán Hlavsa, Mgr. Jiří Hoppe, Ph.D., dr. Łukasz Kamiński, Mgr. Daniel Povolný, Mgr. Vojtěch Ripka, PhDr. Prokop Tomek a Mgr. Kateřina Volná

Na přípravě výstavy spolupracovali Archiv bezpečnostních složek (Praha, Brno), Česká tisková kancelář (Praha), Libri prohibiti (Praha), Společnost Memorial (Moskva), Open Society Archives (Budapešť), Ošrodek KARTA (Varšava), Robert Havemann Gesellschaft (Berlín) a Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i. (Praha), z jejichž sbírek byla použita obrazová dokumentace

Ústav pro studium
totalitních režimů

За вашу и нашу свободу

Протесты в странах, войска которых в 1968 г. оккупировали Чехословакию

Протест в Праге, 1968 г.

Ввод войск в Чехословакию 21-го августа 1968 г. был крупнейшим военным маневром в Европе со времени Второй мировой войны. Решение советского руководства и его четырех сателлитов подавить насильственным путем Пражскую весну вызвало почти единодушное сопротивление чешской общественности, которая выступила в поддержку арестованных чехословацких представителей. 23-го августа 1968 первый секретарь ПСДП Владислав Гомулка описал ситуацию в оккупированной стране однозначно: «Мы выиграли с точки зрения военной, но с точки зрения политической мы были полностью поражены».

Августовская интервенция вызвала огромный отклик по всему миру. Ее результатом явилось расщепление коммунистического движения, идеи коммунизма были существенным образом дискредитированы. Во многих мировых городах проходили манифестации в поддержку Пражской весны. Вторжение в Чехословакию стало предметом обсуждения в Совете безопасности ООН. Сопротивление подавляющей части чехословацкой общественности Кремлю удалось подавить с помощью старонового руководства КПЧ только в начале семидесятых годов. В Чехословакии более чем двадцать лет оставались оккупационные советские войска, которые были выведены лишь в июне 1991 года.

Пражская весна и ее насильственное подавление вызвало также большой отклик и в тех странах, войска которых непосредственно принимали участие в инвазии. Архивные документы и воспоминания современников свидетельствуют о разных формах активного сопротивления. Наиболее сильным оно было в ГДР и Польше, где имеются свидетельства о сотнях уличных собраний в знак протеста, о распространении листовок или лозунгах, написанных на общественных пространствах. Во всех странах «варшавской пятерки» нашлись люди, которые открыто демонстрировали свою отрицательную позицию. Многие из них не побоялись рисковать своей свободой и поплтались за свои позиции заключением в тюрьму, «лечением» в психиатрических клиниках, ссылкой или эмиграцией. Ричард Сивиец и Шандор Бауэр пожертвовали даже – так же, как и Ян Палах – своей жизнью. Несогласие с августовской оккупацией привело многих людей к оппозиции против коммунистического режима и стало исходной точкой сотрудничества диссидентских групп в Восточной Европе.

Za wolność waszą i naszą

Protesty w państwach, których jednostki okupowały Czechosłowację w 1968 roku

Протест в Праге, 1968 г.

Agresja na Czechosłowację 21 sierpnia 1968 roku stanowiła największe manewry wojskowe w Europie od czasu drugiej wojny światowej. Decyzja władz radzieckich oraz ich czterech satelitów w sprawie siłowego stłumienia Praskiej Wiosny spotkała się z prawie jednomyślną dezaprobatą krajowego społeczeństwa, które wyszło na ulice celem wsparcia aresztowanych чzechosłowackich przywódców. Dnia 23 sierpnia 1968 pierwszy sekretarz PZPR Władysław Gomułka opisał sytuację w okupowanym kraju w sposób jednoznaczny: „Zwyciężyliśmy wojskowo, jednak politycznie to zupełna klęska.”

Interwencja sierpniowa zyskała ogromny ogólnościatowy rozgłos. W jej wyniku nastąpił rozłam ruchu komunistycznego, idee komunizmu uległy istotnej dyskredytacji. W wielu światowych metropoliach odbywały się manifestacje publiczne na rzecz Praskiej Wiosny, agresja na Czechosłowację stała się przedmiotem obrad Rady Bezpieczeństwa ONZ. Kreml, posługując się staro-nowym kierownictwem КПСЗ, zdołał spacyfikować opró większości społeczeństwa чzechosłowackiego dopiero na początku lat siedemdziesiątych. Okupacyjne jednostki sowieckie pozostały w Czechosłowacji przez dwadzieścia dwa lata, definitywnie wycofały się w czerwcu 1991 roku.

Praska Wiosna, jak również jej siłowe stłumienie, uzyskała duży rozgłos również w państwach, których jednostki bezpośrednio uczestniczyły w inwazji. Dokumenty archiwalne oraz wspomnienia uczestników potwierdzają różne formy aktywnego oporu. Najsilniejszy był w NRD i w Polsce, gdzie udokumentowano setki przypadków zgromadzeń ulicznych, rozpowszechniania ulotek czy malowania napisów w miejscach publicznych. We wszystkich krajach Układu Warszawskiego znalazły się osoby, które otwarcie manifestowały swoją dezaprobatę. Wielu z nich zdecydowało się postawić na stawkę własną wolność, płacąc za to pobylem w areszcie, wymuszonym „leczeniem” w klinikach psychiatrycznych, wygnaniem czy uchodźstwem. Ryszard Siwiec i Sándor Bauer poświęcili – podobnie jak Jan Palach – nawet własne życie. Protest przeciwko okupacji sierpniowej doprowadził wiele osób do opozycji wobec reżimu komunistycznego, stając się punktem wyjścia dla współpracy grup dysydenckich w bloku wschodnim.

Für eure und unsere Freiheit

Proteste in Staaten, deren Armeen im Jahre 1968 die Tschechoslowakei okkupierten

Протест в Праге, 1968 г.

Die Invasion in die Tschechoslowakei am 21. August 1968 stellte die größten militärischen Manöver in Europa seit dem Ende des Zweiten Weltkriegs dar. Die Entscheidung der sowjetischen Führung und vier ihrer Satelliten, den Prager Frühling mit Gewalt zu unterdrücken, traf auf einen fast einstimmigen Widerspruch der einheimischen Öffentlichkeit, die die verhafteten tschechoslowakischen Repräsentanten unterstützte. Am 23. August 1968 beschrieb der erste Sekretär der polnischen kommunistischen Partei PSDS Władysław Gomułka die Situation in dem okkupierten Land eindeutig: „Militärisch haben wir gewonnen, politisch sind wir jedoch vollkommen besiegt.“

Die Intervention vom August fand ein mächtiges Echo in der ganzen Welt. In ihrer Folge wurde die kommunistische Bewegung gespalten und die kommunistische Idee grundlegend diskreditiert. In vielen bedeutenden Städten der Welt fanden Demonstrationen zur Unterstützung des Prager Frühlings statt, und die Invasion in die Tschechoslowakei wurde im Sicherheitsrat der Vereinten Nationen verhandelt. Den Widerstand der tschechoslowakischen Öffentlichkeit konnte der Kreml mit Hilfe der wieder eingesetzten Führung der kommunistischen Partei der Tschechoslowakei KSČ erst zu Beginn der siebziger Jahre brechen. Die sowjetischen Okkupationstruppen blieben zweiundzwanzig Jahre in der Tschechoslowakei, endgültig verließen sie diese erst im Juni 1991.

Der Prager Frühling und seine gewaltsame Unterdrückung fanden auch ein starkes Echo in den Ländern, deren Armeen sich direkt an der Invasion beteiligten. Archivdokumente und Erinnerungen von Zeitzeugen belegen verschiedene Formen aktiven Widerstands. Am stärksten war dieser in der DDR und in Polen, wo hunderte von Protestversammlungen, Verbreitung von Flugblättern und Aufschriften an öffentlichen Orten belegt sind. In allen Ländern der „Warschauer fünf Staaten“ fanden sich einzelne Personen, die ihre ablehnende Haltung öffentlich kundgaben. Viele von ihnen zögerten nicht, ihre Freiheit auf das Spiel zu setzen, und bezahlten ihren Protest mit Gefängnis, angeordneter „Behandlung“ in psychiatrischen Kliniken, Verbannung oder Emigration. Ryszard Siwiec und Sándor Bauer opferten ähnlich wie auch Jan Palach sogar ihr Leben. Die Ablehnung der Okkupation vom August führte viele Menschen in die Opposition zum kommunistischen Regime und wurde zur Grundlage für eine Zusammenarbeit der Dissidentengruppen im Ostblock.

Az Önök szabadságáért, a mi szabadságunkért

Tiltakozó akciók a Csehszlovákiát 1968-ban megszálló hadseregek országaiban

Протест в Праге, 1968 г.

Az 1968. augusztus 21-i csehszlovákiai bevonulás a második világ-háború utáni legnagyobb európai katonai hadműveletet jelentette. A szovjet vezetés és a négy szatellit ország arra vonatkozó döntését, hogy a Prágai Tavasznak erőszakkal kell véget vetni, gyakorlatilag egyhangú elutasítással fogadta a hazai közvélemény, amely fellépett a letartóztatott csehszlovák vezetők támogatása érdekében. 1968. augusztus 23-án a PSDS első titkára, Władysław Gomułka, a megszállt ország belső helyzetét egyértelműen ismertette: „Katonailag nyertünk, azonban politikailag teljes mértékben veszítettünk.”

Az augusztusi megszállás világszerte nagy visszhangot keltett. Következtében szétforgácsolódott a kommunista mozgalom, és alapjukban diszkreditálódtak a kommunista eszmék. Világszerte számos nagyvárosban a Prágai Tavasz melletti utcai szimpátiatüntetésekre került sor, és Csehszlovákia megszállása az ENSZ Biztonsági Tanácsának napirendi pontjára került. A csehszlovák nyilvánosság legnagyobb részének ellenállását a Kremlnek a régi-új CSKP vezetés segítségével csak a hetvenes évek elejére sikerült pacifikálnia. Ezt követően huszonnév évig Csehszlovákiában állomásoztak a megszálló szovjet erők, amelyek végérvényesen csak 1991 júniusában hagyták el az ország területét.

A Prágai Tavasz és erőszakos elfojtása nagy visszhangot váltott ki azokban az országokban is, amelyek hadseregei közvetlenül részt vettek az invázióban. A levéltári dokumentumok és a kortársak visszaemlékezései az aktív ellenállás legkülönbélebb megnyilvánulásait dokumentálják. E megnyilvánulások az NDK-ban és Lengyelországban voltak a legerősebbek, ahol utcai tüntetések százairól, röplapterjesztésről, nyilvános helyeken megjelenő feliratokról van tudomásunk. A „varsói ötök” minden országában voltak olyan egyének, akik nyíltan demonstrálták, hogy elutasítják a történeteket. Közülük sokan nem haboztak kockára tenni saját személyi szabadságukat, és véleményük szabad kinyilvánításáért elzárással, börtönnel, pszichiátriai klinikákon abszolvált kényszer„gyógykezeléssel”, száműzetéssel vagy emigrációval fizettek. Ryszard Siwiec és Bauer Sándor ennél is tovább mentek, és – akárcsak Jan Palach – az életüket áldozták. Az augusztusi megszállással való egyet nem értés sok embert a kommunista rendszer ellenzéke felé irányított, és a keleti blokk ellenzéki csoportosulásainak alapvető kiinduló-pontjává vált.

За вашата и наша свобода

Протести в държавите, войските на които окупираха Чехословакия през 1968 год.

Протест в Праге, 1968 г.

Инвазията в Чехословакия на 21. август 1968 год. представляваше най-големите военни маневри в Европа от времето на втората световна война. Решението на съветското правителство и неговите четири сателита насилствено да потушат Пражката пролет се срещна с почти единодушния отпор на чехословашката общественост, която застава в подкрепа на задържаните чехословашки представители. На 23. август 1968 год. първият секретар на ПСДП Владислав Гомулка еднозначно описва ситуацията в окупираната страна: „Спечелихме от военна гледна точка, но политически сме напълно победени”.

Интервенцията през август предизвика огромен отзвук по целия свят. В резултат комунистическото движение се разцепва и комунистическите идеи са съществено дискредитирани. В редица световни столици протичат публичини манифестации в подкрепа на Пражката пролет и инвазията в Чехословакия става предмет на заседанията на Съвета по безопасност на ООН. С помощта на старо-новото ръководство наЧКП Кремъл успява да пацифицира отпора на по-голямата част на чехословашката общественост едва в началото на седемдесетте години. На територията на Чехословакия остават двадесет години окупационните съветски войски, които окончателно напускат страната през юни 1991 год.

Пражката пролет и нейното насилствено потушаване предизвиква широк отзвук и в държавите, войските на които участват в инвазията. Архивни документи и спомени на съвременници документират различните форми на съпротива. Най-силно изразена е била в ГДР, където са документирани стотици случаи на протестни улични събрания, разширяване на позиви или писане на надписи на обществени места. Във всички страни на „варшавската петорка” се намират хора, които открито манифестират своето отрицателно становище. Редица от тях не са се поколебали да заложат свободата си и плащат за това със затвор, принудително „лечение” в психиатрични клиники, изгнание или емиграция. Рушард Сивиец и Шандор Бауер жертват – също както Ян Палах – даже и живота си. Несъгласието с окупацията поставя редица хора в опозиция спрямо комунистическия режим и става основа за сътрудничество между дисидентските групи в източния блок.

For Your Freedom and Ours

Protests in the Countries Whose Troops Occupied Czechoslovakia in 1968

Протест в Праге, 1968 г.

The invasion of Czechoslovakia on August 21, 1968 represented the largest military manoeuvres in Europe since World War II. The decision of the Soviet leadership and its four satellites to suppress the Prague Spring movement violently met with virtually unanimous protests and resistance of the domestic public who came out in support of the arrested Czechoslovak leaders. On August 23, 1968, Władysław Gomułka, the First Secretary of the Polish Socialist Workers Party, described the situation in the occupied country quite cogently: “We have won militarily, but politically we have been totally defeated.”

The Soviet-led military intervention in August 1968 caused an uproar throughout the world. In actual fact, it resulted in a split in the communist movement and principally discredited the ideas of communism. Public rallies in support of the Prague Spring pro-democracy movement were held in many big cities in the world, and the invasion of Czechoslovakia was discussed by the UN Security Council. Helped by the old-new leadership of the Communist Party of Czechoslovakia, the Kremlin eventually succeeded in pacifying the opposition of most Czechoslovak citizens only in the early 1970s. The Soviet occupation troops stayed on in the country for 22 years, leaving for good in June 1991.

The Prague Spring and its violent suppression also had a great impact on the countries whose troops were directly involved in the invasion. Archive documents and recollections of eyewitnesses illustrate many different forms of active resistance. These were strongest in the German Democratic Republic and Poland, where hundreds of protest rallies, distribution of leaflets or writing of slogans in public spaces were recorded. There were individuals in all the member countries of the “Warsaw Five” who openly showed their flat refusal of the invasion. Many of them did not hesitate to sacrifice their own freedom and risk imprisonment, forced “treatment” in psychiatric clinics, banishment or exile. Ryszard Siwiec and Sándor Bauer – just like Czech student Jan Palach – made the ultimate sacrifice - laid down their own lives. Opposition to the August 1968 occupation brought many people into the ranks of dissent and resistance to their communist regimes, and set them on the road of co-operation among dissident groups in the Eastern bloc.